

OPOREZIVANJE FINACIJSKOG SEKTORA U ZEMLJAMA EUROPSKE UNIJE¹

SAŽETAK

Financijska i ekonomska kriza ukazala je na nedostatke u regulacijskom i supervizorskom okviru financijskih sustava te na sklonost financijskih institucija prema špekulativnom ponašanju i pretjeranom preuzimanju rizika. Uslijedio je snažan javni pritisak i konsenzus EU-a da se financijskom sustavu nametne obveza većeg sudjelovanja u javnim financijama s ciljem „fer i značajnog“ doprinosa financijskoj stabilnosti.

Neke od zemalja članica, primjerice Francuska i Italija, uvele su nove oblike oporezivanja financijskog sektora, dok su druge zadržale postojeće fiskalne okvire. Zbog opasnosti od fragmentacije tržišta, neadekvatne alokacije kapitala i dvostrukog oporezivanja u uvjetima različitih oblika oporezivanja, na razini EU-a je usuglašeno da je najbolji način osiguranja stabilnosti jedinstvenog tržišta i promoviranja „ispravnog“ ponašanja tržišnih sudionika, implementacija harmonizirane porezne europske regulative. Aktualna rasprava među državama članicama o uvođenju jedinstvenog, europskog poreza na financijske transakcije (FTT-a) još uvijek nije rezultirala konačnim fiskalnim rješenjem. U radu se, osim planiranog uvođenja FTT-a, prezentiraju i kritički propituju alternativna nacionalna porezna rješenja usmjerena na financijski sustav u zemljama EU-a.

Ključne riječi: financijski sustav, financijska stabilnost, oporezivanje, financijske institucije, FTT, EU

1. Uvod

Razorne posljedice i utjecaj ekonomske i financijske krize na području EU-a rezultirale su značajnim opterećenjem državnih financija većine članica. Državni proračun na razini EU-a (prosječno) je, iz gotovo uravnoteženog 2007. godine, iskazao negativne tendencije uz porast deficita na 6,4% BDP-a tri godine kasnije te 3,0% BDP-a 2014. godine. Prosječni javni dug u istom razdoblju zabilježio je porast od predkriznih 60% BDP-a na gotovo 90% BDP-a u godinama koje su uslijedile (Chisari *et al.*, 2016). Potreba za dodatnim prihodima proizvela je pritisak i obvezu javnih tijela EU-a da preispitaju dosadašnje politike i okvire rada

1 Ovaj rad rezultat je projekta „Tax Policy and Fiscal Consolidation in Croatia“ (IP-2013-11-8174) koji financira Hrvatska zaklada za znanost te projekta Sveučilišta u Rijeci „Porezni sustavi ekonomsko-socijalni odnosi hrvatskog društva“ (br. 13.02.1.2.02.).

financijskog sektora obzirom na odgovornost za nastanak i dubinu krize. Istovremeno, široke političke, znanstvene i stručne rasprave istaknule su jedinstvenu percepciju javnosti financijskog sektora kao neopravdano povlaštenog dijela nacionalnih gospodarstava koji je oslobođen adekvatnog i fer doprinosa u rješavanju nastalih distorzija. Osim neodgovornog ponašanja financijskog sektora prije i poslije krize, posebno se ističe povoljan položaj financijskih institucija u pogledu podoporezivosti u odnosu na druge sektore. Europski financijski sektor nije uključen u sustav plaćanja PDV-a obzirom na poteškoće u primjeni jer se većina prihoda od financijskih usluga temelji na marži.

Stoga se već dvije godine nakon izbijanja financijske krize i formalno pristupilo pripremi i definiranju proceduralnih mjera koje je potrebno poduzeti u cilju ostvarenja pravednijeg i stabilnijeg europskog financijskog sustava. Definirala se nužnost dizajniranja i implementiranja nadnacionalne porezne reforme financijskoga sektora. U listopadu 2010. godine Europska komisija objavila je dokument *Communication on the taxation of the financial sector* i sljedeće godine je uslijedila javna rasprava o novom fiskalnom okviru. Politička debata fokusirala se na dva moguća alternativna porezna rješenja. Prvi prijedlog odnosio se na uvođenje poreza na financijsku aktivnost (*financial activity tax*, FAT) kojim se oporezuje neto vrijednost ekonomske aktivnosti, a koji se pojednostavljeno može definirati kao porez na dodanu vrijednost za financijske institucije. S druge strane, Europska komisija se zalagala za uvođenje poreza na financijske transakcije (*financial transaction tax*, FTT) kojemu primarna svrha nije rast poreznih prihoda, već ograničavanje špekulativnog ponašanja i preuzimanja pretjeranih rizika sudionika na financijskim tržištima.²

Europska komisija je 28. rujna 2011. godine predložila novu Direktivu o zajedničkom sustavu oporezivanja financijskih transakcija koja predviđa uvođenje FTT-a (European Commission, 2011), s obrazloženjem da će njegova primjena povećati učinkovitost i stabilnost financijskih tržišta te doprinijeti smanjenju pretjeranog preuzimanja rizika. Uvođenje FTT-a planirano je od 2014. godine, ali obzirom na brojne nesuglasice europskih zemalja, došlo je do odgode te do aktiviranja tzv. „mehanizma pojačane suradnje“ za zemlje koje su odlučile sudjelovati u primjeni novog poreznog okvira. U međuvremenu, mnoge države EU-a uvele su neki oblik oporezivanja financijskog sektora te se do danas nije ostvarila ideja o jedinstvenom europskom oporezivanju financijskih transakcija.

² Rasprava je bila potaknuta pozivom zemalja G-20 da se ispituju mogućnosti kojima će financijski sektor intenzivnije doprinijeti javnim financijama. MMF je, osim mogućnosti oporezivanja aktivnosti/transakcija financijskog sektora na općoj razini (FAT ili FTT), predložio i osnivanje Fonda za stabilnost (*Financial Stability Contribution*) koji bi financirale financijske institucije i čija bi se sredstva koristila za oporavak financijskog sektora u slučaju novih nestabilnosti ili kriza.

U sljedećem dijelu rada iznose se primjeri primjene FTT-a u zemljama članicama EU-a prije i nakon financijske krize. Treći dio daje kratki pregled ostalih oblika oporezivanja financijskog sektora u EU-u. Prije zaključnih razmatranja opisuje se napredak u implementaciji jedinstvenog poreznog rješenja, odnosno europskog FTT-a.

2. Oporezivanje financijskih transakcija u zemljama EU-a

Na razini EU-a postoji širi konsenzus o važnosti oporezivanja financijskog sektora koji će, osim dodatnih prihoda javnim financijama, pridonijeti i njegovoj stabilnosti. Brojne zemlje članice EU-a su od početka financijske krize uvele neke od oblika poreza na financijske transakcije ili su zadržale postojeća fiskalna opterećenja. Italija i Francuska jedine su zemlje čiji fiskalni okvir uključuje FTT porez usporediv s oblikom koji predlaže Europska komisija. Ujedinjeno Kraljevstvo bila je prva nacionalna ekonomija koja je uvela oporezivanje financijskih transakcija krajem 17. stoljeća. Isti se zadržao do danas te se istaknuo kao pozitivan primjer, dok se uvođenje švedskog FTT-a nije pokazalo ispravnom odlukom zbog bijega kapitala iz zemlje i neodgovarajućeg dizajna poreznog okvira.

2.1. Prethodni oblici FTT-a u zemljama EU-a

Povijesno gledano, porez na financijske transakcije poznat je još od 1694. godine kada je Ujedinjeno Kraljevstvo uvelo tzv. „*stamp duty*“. Isti se plaćao na transakcije običnih dionica (i imovine konvertibilne u dionice) za kompanije koje imaju sjedište u Ujedinjenom Kraljevstvu, pri čemu je kupnja dionica bila formalizirana uz službeni pečat i danas predstavlja najstariji postojeći oblik oporezivanja u Ujedinjenom Kraljevstvu. Primjenjuje se neovisno o lokaciji transakcije i domicilu investitora, ali se ne primjenjuje na strane kompanije koje kotiraju na burzi u Londonu. Na ovaj način je izbjegnut efekt supstitucije. *Stamp duty* se obračunava po stopi od 0,5% na kupovnu cijenu vlasničkih vrijednosnih papira. Transakcije GDR-ovima (*global depositary receipts*) nisu predmet oporezivanja, ali se u slučaju pretvaranja dionica u navedene instrumente naplaćuje kaznena stopa od 1,5%. Troškovi prikupljanja poreza su relativno niski zahvaljujući automatskom klirinškom sustavu CREST (*Certificateless Registry for Electronic Share Transfer*). Porezni prihod je stabilan (3,5 mlrd. eura godišnje) i primjenjuje se na približno 20% dioničkog trgovanja na Londonskoj burzi (Oxera, 2007).

Švedski FTT porez primjenjivao se od 1984. do 1991. godine s primjenom na transakcije dionicama i dioničkim opcijama posredstvom brokerskih kuća. Porez se naplaćivao samo za transakcije koje su provedene posredstvom brokerskih kuća registriranih u Švedskoj, kako za domaće tako i za strane investitore. Obračunavao se po poreznoj stopi od 0,5%

na transakcije propisanim vrijednosnim papirima uz dodavanje 1% na poreznu stopu po svakoj povratnoj kupnji. Godišnje je prikupljeno od 0,37% do 1,21% ukupnog poreznog prihoda. Nakon samo nekoliko godina navedeni porezni okvir je napušten zbog značajne porezne evazije. Strani investitori reagirali su premještanjem trgovine na druga tržišta dok su domaći investitori značajno reducirali trgovanje. Navedeni primjer ilustrira činjenicu da neadekvatan koncept FTT-a može rezultirati migracijom trgovanja u zemlje s nižim poreznim opterećenjima i značajno smanjiti volumen trgovanja na domicilnom tržištu (do 1990. godine čak 50% trgovanja migriralo je na londonsko tržište) (Anthony, 2012).

Obilježje	Ujedinjeno Kraljevstvo	Švedska	Njemačka
Naziv poreza	<i>stamp duty</i> <i>stamp duty reserve tax</i> (SDRT)	švedski FTT (<i>Valpskatt</i>)	porez na burzovni promet (<i>Börsenumsatzsteuer</i>)
Status	<i>stamp duty</i> uveden 1694. g. SDRT uveden 1986. g.	uveden 1984. g. ukinut 1992. g.	uveden u 19. st. ukinut 1991. g.
Oporezovane transakcije	dionice kompanija osnovanih u Ujedinjenom Kraljevstvu	na početku samo dionice, a kasnije i vrijednosni papiri s fiksnim prinosom	dužnički certifikati, obveznice, dionice, CDS-ovi
Geografski obuhvat	sve transakcije u kojima se trguje dionicama kompanija osnovanih u Ujedinjenom Kraljevstvu neovisno o mjestu transakcije	dionice kojima se trguje u Švedskoj posredstvom brokerskih kuća	domaće transakcije i transakcije u inozemstvu kada uključuju domaće institucije
Vrsta cijene koja se koristi kao porezna baza	transakcijska cijena	transakcijska cijena	transakcijska cijena umanjena za naknade (ako nije dostupno, tržišna cijena ili najviša vrijednost)
Porezni obveznik	Londonska burza i Središnji depozitorij vrijednosnih papira u Ujedinjenom Kraljevstvu (CREST)	brokerske usluge	financijske institucije
Izuzeća	primarne transakcije	konvertibilne obveznice	primarna emisija, državne i municipalne obveznice (javni sektor) ako se koriste za plaćanje javnih funkcija
Porezna stopa	0,5% za sve transakcije 1,5% za transfere u GDR	0,02%- 1,00% ovisno o vrsti vrijednosnog papira s učestalim promjenama tijekom vremena	javne obveznice: 0,1% udjeli investicijskih fondova: 0,2% ostali vrijednosni papiri: 0,25%
Prikupljanje poreza	burze i klirinške kuće	brokerske usluge	financijske institucije

Tablica 1. Primijenjeni oblici FTT-a u odabranim zemljama EU-a
Izvor: Walch (2013)

U posljednjih dvadesetak godina broj zemalja koje su uvele neki od oblika FTT-a bio je u opadanju jer su države nastojale smanjiti trošak kapitala s ciljem poboljšanja konkurentnosti domaćeg financijskog tržišta. U razdoblju prije financijske krize, oprez u donošenju odluka o uvođenju oporezivanja financijskih usluga kod europskih zemalja bio je uzrokovan i promjenama političke snage i ciljeva oporezivanja, gubitkom kompetitivnosti u odnosu na rastu kapitalne mobilnosti, naporima da se potakne razvoj domaćih tržišta kapitala te nedostatnom troškovnom efikasnošću.

Nakon 2008. godine, samo su se dvije zemlje članice EU-a odlučile na usvajanje zakonodavnog okvira kojim se oporezuju financijske transakcije. Italija i Francuska ujedno sudjeluju i u mehanizmu pojačane suradnje EU-a te će u trenutku početka primjene jedinstvenog europskog FTT-a, obustaviti oporezivanje financijskih transakcija na nacionalnom nivou.

2.2. Oporezivanje financijskih transakcija u Francuskoj

Francuska je bila prva europska zemlja koja se odlučila za uvođenje oporezivanja stjecanja dionica. Francuski FTT (*taxe sur les transactions financières*) uveden je 1. kolovoza 2012. godine i postoji paralelno s naknadom za registraciju koja se razrezuje za sve (uvrštene i neuvrštene) prodane korporacijske vrijednosne papire.³

Komponente francuskog FTT-a su sljedeće (European Commission, 2015, str. 19):

1. porez na kupovinu dionica francuskih kompanija
2. porez na nepokrivene CDS-ove (*credit default swaps*)
3. porez na visokofrekventno trgovanje.

Porez na kupovinu dionica francuskih kompanija na tržištu čija je tržišna kapitalizacija veća od 1 mlrd. eura obračunava se neovisno o mjestu trgovanja. Propisana je porezna stopa od 0,2% na kupovnu cijenu dionica. Izuzimaju se transakcije koje osiguravaju „normalno“ funkcioniranje tržišta, primjerice emisija vrijednosnih papira, transakcije financijskog i prudencijalnog menadžmenta unutar grupe, transakcije *market maker* koje osiguravaju likvidnost tržišta i ograničavaju volatilnost cijene, repo i obrnuti repo ugovori i transakcije klirinških kuća. Poslovi prijeba i namire povjereni su središnjem depozitoriju vrijednosnih papira Euroclear France. Porezni obveznici FTT-a su investicijske tvrtke koje su izvršile transakciju ili skrbničke tvrtke za OTC transakcije (Becchetti *et al.*, 2014).

³ Sukladno podacima Europske komisije (2015), francuski FTT je u prvoj godini primjene generirao znatno manje prihode od planiranih. Tako je u 2012. godini prikupljeno samo 38% planiranih prihoda ili 198 mil. eura od očekivanih 530 mil. eura. Porez na visokofrekventno trgovanje nije rezultirao rastom prihoda u državnom proračunu.

Porez na nepokrivene CDS-ove za državne obveznice zemalja članica EU-a kupljene na francuskom financijskom tržištu plaća kupac obveznica po stopi od 0,01% tržišne cijene. Obveza oporezivanja nastupa u slučaju kada kupci ugovora ne raspolažu s državnom obveznicom ili drugom aktivom na koju se odnosi ugovor i čija je vrijednost povezana s rizikom *defaulta* državnog duga.

Porez na visokofrekventno trgovanje obračunava se u visini 0,01% iznosa otkazane narudžbe. Primjenjuje se u slučajevima trgovanja algoritmima visoke frekvencije kod kojih je udio ukupnih otkazanih narudžbi veći od 80%. Navedeni oblik FTT-a obvezuje sve sudionike francuskog tržišta, neovisno o platformi koju koriste.

2.3. Oporezivanje financijskih transakcija u Italiji

Godinu dana nakon Francuske, oporezivanje financijskih transakcija ugrađeno je i u talijanski nacionalni fiskalni okvir. U ožujku 2013. godine uvedeno je oporezivanje dionica, odnosno u srpnju iste godine započelo se s oporezivanjem derivata i visokofrekventnog trgovanja.

Porez na dionice naplaćuje se u iznosu od 0,1% neto vrijednosti izvršene transakcije na reguliranim tržištima ili multilateralnim trgovinskim platformama, odnosno 0,2% na vrijednost ostalih transakcija. Predviđen je i cijeli niz isključenja: nasljedstvo ili donacije, obveznice konvertirane u dionice ili potvrda o novim dionicama izvršenjem prava iz derivativnih instrumenata, transakcije između grupe ili u slučaju korporacijskog restrukturiranja, repo ugovori i drugo. Talijansko zakonodavstvo definira i određena izuzeća, primjerice transakcije s tijelima EU-a, Europskom središnjom bankom i Europskom investicijskom bankom, transakcije s nacionalnim središnjim bankama, transakcije *market makera*, transakcije čiji su predmet trgovanja proizvodi povezani s etičkim i socijalnom odgovornošću, transakcije mirovinskih fondova i institucije prvog stupa mirovinskog sustava. Primjena je neovisna o domicilu / sjedištu kupca /prodavatelja ili obzirom na mjesto izvršenja transakcije (Rühl, Stein, 2014).

Porez na derivate plaćaju obje strane ugovora o derivatu, a primjenjuje se na sve sudionike talijanskog tržišta derivata. FTT se primjenjuje na sve vrste derivata (*swapovi*, *futuresi*, opcije, CDS-ovi i sl.) čija je vrijednost povezana s oporezivim talijanskim vrijednosnim papirom (uključujući *varante* i certifikate), neovisno o mjestu prijeba i namire. Predmet oporezivanja su oni derivativni instrumenti čija se vrijednost temelji na jednom ili više financijskih instrumenata koji su primarno predmet oporezivanja. Porez se naplaćuje u fiksnom iznosu ovisno o vrsti instrumenta i vrijednosti ugovora i definiran je unaprijed utvrđenim vrijednostima sa specifičnim intervalima ovisno o nominalnoj vrijednosti ugovora.

Visokofrekventno trgovanje oporezuje se po stopi do 0,02% na vrijednost otkazanih ili modificiranih narudžbi koje prelaze 60% podnesenih narudžbi jednog trgovinskog dana. Obveznik plaćanja poreza je entitet na koji se odnose uključene odredbe ugovora.

3. Alternative oporezivanju financijskih transakcija u EU-u

Osim navedenih oblika FTT-a, europske su zemlje uslijed poteškoća uzrokovanih globalnom financijskom krizom pribjegle i drugim oblicima oporezivanja financijskog sektora. Nacionalna rješenja zemalja članica EU-a u oporezivanju financijskih institucija i financijskih usluga značajno se razlikuju po primijenjenim metodama, od kojih najznačajnije predstavljaju različite varijacije:

1. poreza na financijske transakcije (FTT)
2. poreza na financijsku aktivnost (FAT)
3. naknade za financijsku stabilnost.

Najčešće korišten oblik oporezivanja je porez na transakcije vrijednosnim papirima (engl. *securities transaction tax, STT*), dok je za određeni broj tržišta predviđeno naplaćivanje taksa na financijske transakcije. Neka od primijenjenih nacionalnih rješenja oporezivanja financijskih transakcija (posebni porezi, takse ili naknade) prezentirani su u tablici 2.

OBILJEŽJA OPOREZIVANJA FINACIJSKIH TRANSAKCIJA U EU-u (bez FTT-a)			
Zemlja	Porezna osnovica	Porezna stopa	Naziv poreza
Austrija	vrijednost financijskih derivata	0,013%	porez na financijske transakcije derivatima
Belgija	prijenos dionica, obveznica i drugih vrijednosnih papira	20,9-2,7 EUR/1000 EUR	porez na burzovne transakcije
Cipar	burzovne transakcije	0,15%	naknada za burzovne transakcije
Danska	zbroj troškova rada i oporezive dobiti	10,5%	porez na dohodak (za financijske sektore izuzete iz sustava PDV-a)
Finska	prodajna cijena vrijednosnog papira za izvanburzovno trgovanje	1,6%	porez na promet
Grčka	prodaja dionica	0,20%	porez na prijenos (prodaju) dionica
Irska	vrijednost prijenosa	1%	taksa
Luksemburg	dužnički vrijednosni papiri (registracija)	0,24%	pristojba <i>ad valorem</i>
Malta	naslijeđena vrijednost vrijednosnih papira	3% za svakih 230 eura naslijeđene vrijednosti	porez na prijenos naslijeđenih vrijednosnih papira

Poljska	tržišna vrijednost dionica	0,5% (povećanje temeljnog kapitala od 1% (preuzimanje dionica)	porez na prijenos dionica
Portugal	• provizije i naknade za financijske usluge • (ugovorena vrijednost repo ugovora)	4% (provizije i naknade) (0,5% za repo ugovore)	<i>stamp duty</i>
Slovenija	vrijednost naknade ili provizije za izvršene financijske usluge	8,5%	porez na naknade ili provizije
Španjolska	vrijednost neto imovine za kvalificirane udjele i likvidacije poduzeća	1%	kapitalna pristojba

Tablica 2: Obilježja oporezivanja financijskih transakcija u EU-u

Izvor: izradila autorica prema *European Tax Handbook 2015; Taxes in Europe Database*

Osim prikazanih fiskalnih oblika, neke zemlje primjenjuju i direktni porez na imovinu banaka. Za razliku od FTT-a, bankovni porez oporezuje financijsku instituciju, a ne specifičan oblik financijske transakcije. Dakle, cilj FTT-a je obeshrabrivanje aktivnosti koje mogu ugroziti financijsku stabilnost sustava. Zbog postojanja brojnih izuzeća, pragova i osnovica, oporezivanje banaka primjenjuje se, u pravilu, samo na najveće banke. Mađarska od 2009. godine propisuje obvezu plaćanja poreza za bankovne financijske institucije po poreznoj stopi od 0,15% do 0,21%⁴ ovisno o vrijednosti bankovne aktive. U nekima od zemalja porez ima karakter „stabilizacijskog prihoda“ u svrhu konsolidiranja bankovnog i financijskog sektora. Austrija porez na bankovnu aktivu primjenjuje od 2011. godine uz dvije porezne stope: 0,55% i 0,085%. Godinu dana nakon izbijanja financijske krize u EU-u, porez na bankovnu aktivu uvela je i Švedska uz stopu od 0,036%, dok je Slovenija od 2011. do 2015. godine primjenjivala navedeni oblik oporezivanja uz stopu od 0,1%. Njemačka primjenjuje porez na aktivu od 2011. godine uz porezne stope od 0,02% do 0,06%. Posljednja u nizu zemalja koje su se odlučile za primjenu bankovnog poreza je Poljska, koja od 2016. godine oporezuje bankovnu aktivu po stopi od 0,44%.

Zbog opasnosti od fragmentacije tržišta, neadekvatne alokacije kapitala i dvostrukog oporezivanja u uvjetima različitih oblika oporezivanja, na razini EU-a je usuglašeno da je najbolji način osiguranja stabilnosti jedinstvenog tržišta i promoviranja „ispravnog“ ponašanja tržišnih sudionika, implementacija harmonizirane porezne europske regulative u obliku europskog FTT-a (Olgić Draženović, Grdinić, Blažić, 2015).

⁴ Porezne stope odnose se na 2016. godinu. Početkom primjene novog poreza, 2009. godine, Mađarska je propisala stope od 0,15% do najviših 0,53% za velike banke. Porez se u početku primjene obračunavao na cjelokupnu aktivu, a ne samo na odobrene kredite.

4. Uvođenje FTT-a na području Europske unije

Jedna od poduzetih aktivnosti europskih vlada u unaprjeđenju jedinstvenog financijskog tržišta EU-a nakon izbijanja financijske krize bila je porezna reforma financijskoga sektora. Harmonizirani europski porezni okvir definiran je vrlo široko, posebno obzirom na obuhvat instrumenata na koje se primjenjuje (obuhvat je s vremenom znatno sužen) te nadnacionalno prostorno određenje. FTT bi trebao pružiti nadogradnju komplementarnim regulatornim mjerama u cilju izbjegavanja budućih kriza. Kao dva glavna cilja FTT-a navode se (European Commission, 2011):

1. pravedan i dostatan doprinos financijskoga sektora javnim financijama
2. harmonizacija indirektnog poreznog zakonodavstva odnosno sprječavanje fragmentacije jedinstvenog tržišta zbog nekoordiniranih nacionalnih pristupa oporezivanju financijskih transakcija
3. obeshrabrivanje financijskih transakcija koje ne doprinose efikasnosti financijskih tržišta.

Prijedlog harmoniziranog poreznog okvira za financijske transakcije za sve zemlje članice EU-a prvi put je objavljen u rujnu 2011. godine. Već godinu dana kasnije, neke od zemalja iskazale su neslaganje s prijedlogom te je put prema uspostavi zajedničkog FTT-a nastavilo 11 zemalja članica tzv. „mehanizmom pojačane suradnje“.⁵ Do kraja 2016. godine u mehanizam je uključeno devet zemalja, dok su Slovenija i Estonija odustale od daljnjeg procesa fiskalne integracije. Slovenija se povukla obzirom da procjene nisu potvrdile ekonomsku opravdanost ove mjere (očekuje se rast prihoda od oporezivanja u iznosu od 3 mlrd. eura te rast troškova prikupljanja poreza od 2 mlrd. eura). Brojne zemlje izražavaju svoju zabrinutost u vezi s mogućim gospodarskim posljedicama i pravnim pitanjima koja se odnose na uvođenje FTT-a, kao i potencijalne troškove naplate koji bi opteretili države članice koje ne sudjeluju u mehanizmu (MF, 2014). Određeni broj zemalja smatra da navedeni fiskalni okvir nije održiv bez karakteristike globalnog obuhvata.

⁵ „Mehanizam pojačane suradnje“ (*enhanced cooperation procedure*, ECP) omogućuje da najmanje devet država članica može angažirati institucije EU-a za integriranje pojedinih politika i nastavak suradnje kada se o tome ne može postići konsenzus svih članica. Pritom suradnja mora promicati ciljeve Unije i mora biti otvorena svim drugim državama članicama ako se žele pridružiti. Pitanje zajedničkog FTT-a prvi je slučaj korištenja navedenog instituta u poreznoj politici EU-a.

FTT / zemlje članice EU-a	
mehanizam pojačane suradnje	Austrija Belgija Francuska Grčka Italija Njemačka Portugal Slovačka Španjolska
zemlje koje su napustile mehanizam pojačane suradnje	Slovenija Estonija
zemlje koje su suglasne s uvođenjem FTT-a, ali nisu prihvatile ulazak u mehanizam pojačane suradnje	Finska Hrvatska Irska Latvija Litva Mađarska Nizozemska Poljska Rumunjska
zemlje protivnice uvođenja FTT-a	Bugarska Cipar Češka Danska Luksemburg Malta Švedska Ujedinjeno Kraljevstvo

Tablica 3. Status zemalja u procesu prihvaćanja europskoga FTT-a.

Izvor: izradila autorica

Prema inicijalnom prijedlogu Europske komisije FTT se temelji na tzv. „AAA“ pristupu (engl. *all institutions, all markets, all instruments*). Isti upućuje na vrlo sveobuhvatan fiskalni okvir, kojim se predviđa jedinstveno porezno opterećenje trgovanja svih financijskih instrumenata svih financijskih institucija unutar EU-a koji se odvijaju unutar organiziranih financijskih tržišta (burze i OTC tržišta). Primijenjen je pristup plaćanja poreza na transakcije vrijednosnim papirima u kojima sudjeluje financijska institucija te je definiran vrlo širok djelokrug u pogledu vrste transakcija, kao i financijskih instrumenata (Olgić Draženić, Grdinić, Blažić, 2015). Porez se odnosi na financijske institucije⁶, fondove i društva za upravljanje imovinom, ali neće imati utjecaja na male ulagače, mala i srednja poduzeća.

6 Financijske institucije definiraju se kao svi subjekti koji više od 50% godišnjeg prometa ostvaruju temeljem financijskog poslovanja. Širok obuhvat obveznika FTT-a uključuje investicijska društva, uređena tržišta, kreditne institucije, društva za osiguranje i reosiguranje, društva za zajednička ulaganja, *holding*-društva, društva za financijski *leasing* i društva s posebnom namjenom. Izuzeća se odnose samo na središnje depozitorije vrijednosnih papira, države članice i njihova javna tijela, kao i transakcije s Europskom središnjom bankom i nacionalnim središnjim bankama (Olgić Draženić, Grdinić, Blažić 2015)

Ipak, nespremnost zemalja da prihvate unificirani oblik oporezivanja i pritisci različitih interesnih grupa rezultirali su revidiranim prijedlogom Komisije od 14. veljače 2013. godine. Predložen je uži obuhvat poreza uz minimalnu poreznu stopu od 0,1% transakcijske cijene za dionice te 0,01% nominalne vrijednosti financijskih derivata. Države imaju mogućnost propisivanja više porezne stope. Osnovno izuzeće odnosi se na transakcije primarnog tržišta (emisija dionica i obveznica) te razmjenu dionica u spajanjima. Oporezivanje se temelji na kombinaciji načela rezidentnosti i principa izdavanja po kojemu bi se oporezivala svaka transakcija koju obavlja financijska institucija sa sjedištem u EU-u, ali i transakcije financijskih institucija sa sjedištem izvan EU-a kod kojih je predmet transakcije emitiran unutar FTT regije.

S ciljem poboljšanja isplativosti i osiguranja učinkovite primjene i naplate poreza istaknuta je preporuka da se zahtjevi za izvješćivanje o transakcijama, čuvanje podataka i provjera ispravnog povrata poreza za potrebe FTT-a oslanjaju na već postojeće infrastrukture i sustave za regulatorni okvir financijskog sektora.

5. Zaključak

Financijski sektor ima veliku odgovornost za nastanak i dubinu financijske krize kao i negativni utjecaj na državni dug. Od izbijanja financijske krize zabilježene su različite nacionalne inicijative u oporezivanju financijskog sektora u EU-u. Izolirana nacionalna rješenja mogla bi dovesti do fragmentacije unutarnjeg tržišta za financijske usluge, dvostrukog oporezivanja i drugih negativnih učinaka.

Stoga je predložena implementacija zajedničkog poreza na financijske transakcije koji je trenutno u proceduri zajedničke suradnje za devet zemalja članica EU-a s ciljem postizanja sporazuma o primjeni FTT-a. Posljednji dogovor odredio je početak 2017. godine kao prvu godinu primjene, ali se zbog slabog napretka u pregovorima početak uvođenja ne može očekivati ni iduće godine. Nemogućnost dogovora uključenih zemalja te oponenata, na čelu s Ujedinjenim Kraljevstvom, nije u skladu s idejom zajedništva i promicanja zajedničkog tržišta na svim razinama EU-a.

Literatura:

- Anthony, J. et al. (2012.), Financial transaction tax: review and assessment, CPB the Netherlands Bureau for economic policy analysis, CPB Discussion Paper 202, <https://www.cpb.nl/sites/default/files/publicaties/download/discussion-paper-202-financial-transaction-tax-review-and-assessment.pdf> (pregledano 10. 10. 2016.)
- Becchetti, Leonardo, Massimo Ferrari, and Ugo Trenta, (2014.), The Impact of the French Tobin Tax, *Journal of Financial Stability*, 15, str. 127-148.
- Chisiari, Omar, Estache, Antonio, Nicodeme, Gaetan, (2016.), Efficiency and Equity Effects of Taxing the Financial Sector: Lessons from a CGE Model for Belgium, *Finanz Archiv/Public Finance Analysis*, 72 (2), str. 125-157.
- European Commission (2010a.), Communication on Taxation of the Financial Sector, Communications of the European Commission COM/ 549, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0549&qid=1397492772886&from=EN> (pregledano 5. 10. 2016.)
- European Commission (2010b.), Taxation of the Financial Sector, Commission Staff Working Document SEC(2010)1166, European Commission, Brussels, Belgium
- European Commission, (2015.), Taxes in Europe Database, http://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxSearch.html
- European Commission, (2011.), COUNCIL DIRECTIVE on a common system of financial transaction tax and amending Directive 2008/7/EC, 2011, http://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/other_taxes/financial_sector/com%282011%29594_en.pdf (pregledano 5. 10. 2016.)
- European Tax Handbook, (2015.), ur. Marnix Schellekens, IBFD, Amsterdam
- Gomber, P., Martin, H., Kai, Z. (2015.), Securities Transaction Tax and Market Quality – the Case of France, *European Financial Management*, 22 (2), str. 313-337.
- Hemmelgarn, T. et al. (2015.), Financial transaction taxes in the European Union, Taxation papers WP N.62 – 2015, European Commission, http://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_papers/taxation_paper_62.pdf (pregledano 3. 10. 2016.)
- Ministarstvo financija Republike Hrvatske (2014.), Oporezivanje financijskog sektora, https://www.porezna-uprava.hr/EU_Vanjski_poslovi/Documents/Oporezivanje%20financijskog%20sektora%206%202014.pdf (pregledano 5. 11. 2016.)

- Olgić Draženović, B., Grdinić, M., Blažić, H., (2016.), Porez na financijske transakcije, Aktualni problemi i izazovi razvoja financijskog sustava, ur. A. Stojanović, H. Šimović, Ekonomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, str. 103-120.
- Oxera, (2007.), Stamp Duty: Its Impact and the Benefits of its Abolition, Report prepared for Association of British Insurers, Investment Management Association and London Stock Exchange, London.
- Ruhl, T.R., Stein, M., (2014.), The impact of financial transaction taxes: Evidence from Italy, Economics Bulletin, 34 (1), str. 25-33.
- Walch Florian, Financial Transaction Tax, (2013.), BMCG meeting 9. 4. 2013., https://www.ecb.europa.eu/paym/groups/pdf/bmcg/130409/item_6.pdf?3a08e14f18fca724c3db061abcc0eb8b (pregledano 17. 10. 2016.)